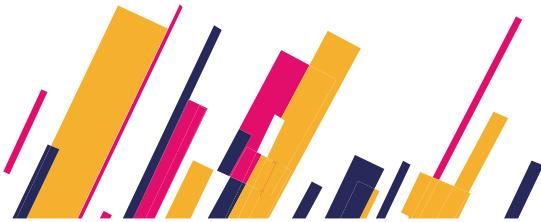

Le centre pour l'éducation
aux médias et à l'information

Medijska i informacijska pismenost Radni listići za aktivnosti u učionici za nastavnike

Prijevod radnih listića iz edukativnih materijala Francuskog nacionalnog centra za medijsku i informacijsku pismenost (CLEMI) izdanih za potrebe Medijskoga tjedna u školama®.

Fotografija na početnoj stranici: Učenici pariške srednje škole „Jean de La Fontaine“ za vrijeme Medijskoga tjedna u školama 2017. sudjeluju u radionici posvećenoj temi medijskoga praćenja sportašica, u organizaciji CLEMI-ja i Francuskoga olimpijskog i sportskog odbora te u suradnji sa sportskim dnevnim novinama „L'Équipe“. J. Cheriffl/CLEMI

Za izdavača

Marie-Caroline Missir (Réseau Canopé, izvršna direktorica)

Ravnatelj CLEMI-ja

Serge Barbet

Ravnateljica za znanost i pedagogiju, CLEMI

Isabelle Féroc Dumez

Koordinacija na pripremi dokumentu

Sophie Gindensperger, voditeljica projekta (CLEMI Studio)

Anaïs Adriaens-Allemand, voditeljica međunarodnih projekata Urednička koordinacija

Anne Lechaudel, koordinatorica u CLEMI-ju (regionalna obrazovna agencija za područje Pariza)

Élodie Vialle, novinarka specijalizirana za nove tehnologije i obranu prava na pristup informacijama na internetu

Elsie Russier, voditeljica edukacije, CLEMI

Florence Dreux, učiteljica-knjižničarka

Valérie Pietras, učiteljica engleskoga (regionalna obrazovna agencija za područje Bordeauxa)

Perrine Le Dûs, učiteljica-knjižničarka (regionalna obrazovna agencija za područje Nice)

Adrien Sénécat, novinar „Le Monde“

Karen Prévost-Sorbe, akademska koordinatorica u CLEMI-ju (regionalna obrazovna agencija za područje Orléans-Tours)

Sylvain Joseph, edukator, CLEMI

Grafički dizajn

Elian Macalli, grafički dizajner (CLEMI komunikacije)

Prijevod materijala na hrvatski napravljen je u suradnji Veleposlanstva Francuske Republike u Republici Hrvatskoj i Agencije za elektroničke medije

Za sve stupnjeve

CENZURA NA INTERNETU – NOVO OGRANIČENJE PRAVA NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Pojavom interneta, u novinarstvu se dogodila revolucija jer je glasovima kojima su mediji često nedostupni, omogućio da ih se čuje. Kako bi opet stekli kontrolu, autoritarni režimi žele stvoriti internet koji će biti zatvoren, pod cenurom i njihovim budnim okom.

Izvori

- internetska stranica Nothing2Hide istoimene organizacije za zaštitu informacija na internetu nothing2hide.org
- Stamboliyska, Rayna. *La face cachée d'internet: hackers, dark net...* Larousse, 2017.
- Bortzmeyer, Stéphane. *Cyberstructure: L'Internet, un espace politique* C&F éditions, 2018.

Na engleskome

- Stanje s ograničavanjem pristupa internetu u 2018. prema podacima organizacije Access Now accessnow.org

Kolovoza je 2019. Suočena s prodemokratskim prosvjedima, glavna izvršna upraviteljica Hong Konga, Carrie Lam, najavljuje mogućnost blokade društvenih mreža. Kako bi nadzirala informacije koje kruže među ljudima, izvršna vlast spremna je svim sredstvima ograničiti pristup internetu, bilo djelomično ili potpuno. Access Now, međunarodna neprofitna organizacija koja se bori za otvoreni i slobodan internet, 2018. je zabilježila 196 slučajeva gašenja interneta u 25 država svijeta, a najviše u Aziji i Africi. To je broj koji konstantno raste.

Kao opravdanje za ovakva gašenja interneta, koja se obično događaju za vrijeme izbora, inspekcija ili prosvjeda, vlasti obično najave poduzimanje aktivnosti čiji je cilj suzbijanje govora mržnje ili dezinformacija. Zapravo, cilj im je utišati neistomišljenike. Država u kojoj se pristup internetu najčešće ograničava je Indija. Od 2015., pristup internetu bio je djelomično ili potpuno onemogućen u 20 afričkih država, a u 77 % slučajeva radilo se o autoritarnim režimima. U Egiptu je onemogućen pristup više od 500 internetskih stranica, uglavnom medijskih i neprofitnih organizacija. Ovakve blokade interneta znače gubitak pristupa pouzdanim informacijama za građane i imaju ozbiljne posljedice kako na njihov svakodnevni život, tako i na njihova gospodarstva.

PRAĆENJE NOVINARA I DISIDENATA

Autoritarni režimi za praćenje komunikacije između novinara i njihovih izvora također koriste zlonamjerni softver. U Meksiku, najopasnijoj državi bez ratnih sukoba za novinare, za praćenje njihovih aktivnosti korišten je Pegasus, softver koji je nabavljen od izraelske tvrtke koja ga je proizvela - NSO Group. Isti je softver korišten i za praćenje saudijskih disidenata povezanih s novinarkom Jamalom Khashoggijem nedugo prije njegova smaknuća.

Autoritarni režimi nabavljaju slične alate za praćenje i od europskih tvrtki. Njemačka organizacija Reportera bez granica i još neke nevladine udruge u rujnu 2019. tužile su njemački FinFisher zbog prodaje njegova softvera za praćenje (FinSpy) Turskoj bez izvozne licencije. Turska ga koristi za gušenje političke opozicije.

SAMOCENZURA

Novinari imaju vlastito oružje za borbu protiv praćenja - koriste alate za kodiranje elektroničkih poruka, poput Signal-a i Protonmaila. No, u ovoj igri mačke i miša cenzori su osobito domišljati. Metode tzv. phishinga, kojim se novinari elektroničkom poštom šalje poveznica čijim će otvaranjem pokrenuti softver za njihovo elektroničko praćenje, postaju sve sofistirane. Ova raširena metoda praćenja opasnost je za izvore istraživačkih novinara i zapravo ih uštkava.

Kada ne prate novinare, protivnici slobode medija bave se organiziranjem platformi za širenje laži i angažiraju lude da se bave takvim „trolanjem“ novinara. Putem društvenih mreža novinari dobivaju prijetnje smrću ili silovanjem, ocrnuje ih se lažima. Kod takve vrste napada meta su najčešće žene. Prema podacima kojima raspolaže američka neprofitna udruga Odbor za zaštitu novinara (CPJ), u proteklih pet godina 70 % novinarki doživjelo je neki oblik prijetnje, a prema izvješću Međunarodne zaklade za žene u medijima (IWWMF), svaka treća novinarka razmišljala je o promjeni zanimanja nakon što je na vlastitoj koži osjetila internetsko nasilje.

Što je Silicijska dolina poduzela u vezi s korištenjem alata koji narušavaju slobode? Gotovo ništa. Poslovni model Facebooka je takav da ne potiče suzbijanje utjecaja koji imaju emotivno nabijene viralne poruke na toj društvenoj mreži, čak ni kada je pitanju mržnja. U javnost je procurila informacija da je Google u Kini planirao u rad pustiti cenzuriranu tražilicu, Dragonfly. No, uslijed interne pobune taj je plan zasad obustavljen, priznali su u Googleu.

Napisala Élodie Vialle, novinarka specijalizirana za nove tehnologije i obranu prava na pristup informacijama na internetu.

PUT OKO SVIJETA PREKO NOVINSKIH NASLOVNICA

Djeca već u ranoj dobi mogu početi istraživati tiskovine i učiti o medijima. Ako djeci pokažemo neku sliku na koju će reagirati i zatim ih pitamo što o njoj misle, potičemo ih na oblikovanje stavova i upoznajemo ih s pojmom informacije.

Sredstva za rad

- Ako je moguće, domaća i strana izdanja tiskovina, naslovnice domaćih i stranih novina koje su dostupne na tržištu (npr. kiosko.net)

Ishodi učenja

- Shvaćanje da su novine poseban oblik tiskanih medija koji sadržava informacije. Učenje kako ih se prepoznaže.
- Naslovica - prva stranica novina. Koje su karakteristike naslovnice.
- Razumijevanje informacije kao univerzalnog fenomena. Prepoznavanje naslovica hrvatskih novina.

LISTANJE NOVINA U POTRAZI ZA NASLOVNICOM

Snalaženje s novinskim formatima može biti zahtjevan zadatak za djecu. Stoga se već u vrtićkoj dobi u rad s djecom mogu uvoditi aktivnosti koje će im pomoći u razvoju čitateljskih strategija i pristupa. Svakom djetetu podijelite novine (presavunate ili ne, okrenute na prvu ili zadnju stranicu) i zamolite ih da svoj primjerak postave tako da se vidi naslovica. Nakon što ste im dali malo vremena da se sami snađu, provjerite kod svakog pojedinačno jesu li u tome uspjeli, a onima koji nisu dajte vizualne upute (npr. da gledaju gdje je smješten naziv novina, pogledaju kakve su slike, i slično). U sljedećem koraku pozornost im se usmjerava na različite elemente naslovnice.

Izložite 2-3 primjerka novina na ploči. Promotrite ih i opišite zajedno s djecom, a zatim popišite karakteristike koje su im zajedničke: naziv novina, datum, cijena, različite veličine slova (pitajte ih zašto se razlikuju - naslovi pisani velikim slovima privlače pozornost, dok sitno pisani tekst ide u potpis slika), jedan ili više glavnih naslova po stranici, tekst pisan u stupcima, slikovni materijali (fotografija, strip, oglas, itd.).

Objasnite im da je ta stranica, koja se nalazi na početku novina, novinska naslovница. Napišite im to na ploči, izgovorite po sloganima. Djecu predškolske dobi zamolite neka napišu riječ NASLOVNICA i zalijepiće je na naslovnicu nekih novina ili njenu kopiju. Također možete izraditi veliki plakat kao novinsku naslovnicu koja će sadržavati sve popisane elemente.

Dodatne aktivnosti

Svakome djetetu podijelite jednu novinsku naslovnicu i zamolite ih da izrežu glavu i zaglavlje (naziv novina s podacima), jedan naslov i jednu sliku. Skupite sve što su izrezali, isječke podijelite u tri skupine i zalijepite ih na tri različita plakata.

Vrednovanje

Svakome djetetu podijelite novine čije ste stranice odvojili i ispremiješali kako bi djeca među njima pronašla naslovnicu.

USPOREĐIVANJE NASLOVNICA NOVINA IZ RAZLIČITIH ZEMALJA I PREPOZNAVANJE DOMAĆIH NASLOVNICA

Za ovo su potrebne preslike naslovica domaćih i stranih novina u formatu A3, koje će se razlikovati i vrstom pisma (kineske, japanske, ruske, grčke, iranske, itd.). Dajte im malo vremena da ih samostalno prouče, bez vaše pomoći.

Raspisivanje

Što gledamo? Kako znate da su to naslovnice? Navedite elemente naslovnice. Po čemu su slične? Po čemu se razlikuju? Odvojite naslovnice domaćih novina od naslovica stranih novina. Neka djeca objasne svoj izbor.

Stavite naslovnice na ploču i zamolite ih da kažu kako se zovu pojedinačne novine. Zaokružite i pročitajte na glas naziv novina. Za koje novine misle da su domaće? Izrežite nazive novina i podijelite ih u skupine prema zemljama u kojoj izlaze. Pokažite te zemlje na karti.

Čitanje

Podijelite samo one novine kojima naziv počinje sa članom „LE“, „EL“ i „THE“. Zamolite djecu da ih podijele u skupine (mogu i zaokružiti član) i zalijepi ih na ploču u tri stupca, na vrhu kojih je određena državna zastava (Francuske, Španjolske, Ujedinjenog Kraljevstva). Izrežite glavu i zaglavlje (logotip novina s podacima). Na kojima mogu prepoznati naziv dana u tjednu?

Ako je moguće, nabavite izdanja stranih novina i također razdvojite pojedinačne stranice. Pomiješajte naslovnice s ostalim novinskim stranicama i zamolite djecu da ih slože u dvije skupine - na jednu stranu neka skupe sve naslovnice, a na drugu sve ostale stranice.

DODATNE AKTIVNOSTI

Upoznavanje s televizijskim vijestima ili vremenskom prognozom na materinskom jeziku.

Napisala Anne Lechaudel, koordinatorica u CLEMI-ju (područje Pariza)

ZA NASTAVNIKE

Dob 11 - 14

JE LI NOVINSKA ILUSTRACIJA UNIVERZALNI FORMAT?

Ilustratori u samo nekoliko poteza mogu ismijati, kritizirati ili skrenuti pažnju na neku vijest ili događanje u svijetu. Iako njihova poruka može isprva biti razumljiva, njen je tumačenje, međutim, proces neodvojiv od kulturnoga konteksta zemlje u kojoj je ilustracija objavljena.

Ishodi učenja

Suvremeni jezici:

- Razumijevanje različitih vrsta pisanih dokumenata.
- Uključivanje različitih kulturnih referencija u interpretaciju elemenata poruke.
- Reakcija i govor: spontano reagiranje na riječi drugih ljudi

Mediji i informacije:

- praćenje dnevnih događanja
- poticanje kritičkog razmišljanja
- otkrivanje slike svijeta kako ga predstavljaju mediji

Izvori

- 17 ciljeva održivoga razvoja UN-a <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>
- COLLECTIF. *DéTrumpez-vous ! : 60 dessins de presse*. Gallimard loisirs, 2017
- COLLECTIF. *Ça chauffe pour la planète ! 60 dessins de presse*. Gallimard loisirs, 2018
- Blog „Cartooning for peace“ na stranicama *Le Monde*
- Novinske ilustracije na internetskoj stranici franc. tjednika „Courrier international“
- Ilustracije koje su ovdje spomenute dostupne su u dosjeu „Le dessin de presse, un format universel ?“

NASTAVNI PLAN

Ovaj nastavni plan može se, osim za nastavu hrvatskog jezika, lako prilagoditi nastavi stranih jezika u vašoj školi. U ovom slučaju tema je ekologija, ali sat prema istome modelu može biti posvećen i problemu nejednakosti u svijetu, na primjer.

Blok-sat: učenici rade u malim skupinama od dvoje ili troje.

Razumijevanje/čitanje ilustracija

Svaka skupina odabere jednu angažiranu ilustraciju iz skupa ilustracija koje je učitelj izdvojio iz stranih novina, a na temu ekologije (npr. klimatske promjene, zagađenje, učinak stakleničkih plinova, deforestacija). Učenici su prije toga s drugim nastavnikom trebali proći različita područja obuhvaćena UN-ovim ciljevima za održivi razvoj, koja se može grupirati u sedam podskupina: bioraznolikost, klimatske promjene, upravljanje, nejednakost, metode proizvodnje i potrošnje, zagađenje i otpad.

Kako bi se učenicima olakšalo razumijevanje ilustracije, podijeli im se tablica u kojoj je na njihovom jeziku postavljeno pet osnovnih pitanja u novinarstvu (Tko?, Što?, Kada?, Gdje? i Zašto?). Učenik prvo treba navesti podatke o autoru - ilustratoru (ime, nacionalnost) i izvoru (naziv novina), a zatim opisati ilustraciju. Gdje se događa radnja? Što ilustracija predstavlja? Kojom temom se bavi? Ima li teksta u potpisu? Kome se ilustracija obraća, na koga cilja? Je li njena poruka svima razumljiva?

Nakon što su određeno vrijeme analizirali ilustraciju, odabrani predstavnik skupine ostalima u razredu predstavlja njihove zaključke. Kroz raspravu s cijelim razredom učenici dolaze do spoznaje da poruku ilustracije mogu shvatiti bez obzira na nacionalnost crtača. Na primjer, među ovdje popisanim izvorima nalazi se ilustracija kubanskoga crtača Falcoa koji je kao simbol globalnoga zatopljenja naš planet smjestio u toster. Autor jednog od crteža među ovdje navedenim izvorima je i nizozemski ilustrator Aren Van Dam, koji je kritiku posljedica deforestacije prikazao crtežom čovjeka koji motornom pilom pili Zemljina pluća.

Razgovor o značenju ilustracija crtača iz različitih dijelova svijeta (u ovome slučaju, Kube i Nizozemske) odličan je način da se pokaže kako je jezik ilustracije univerzalan. U nastavku, učenici će ovu spoznaju nadograditi shvaćanjem da interpretacija značenja ilustracije ne mora nužno biti univerzalna.

Tema za raspravu

Učenici su već trebali proći pojmove vezane uz održiv razvoj i analizu novinske ilustracije. Zamolite učenike da se izmjene unutar skupina iz prethodnog zadatka te počnu raspravu koju će nastavnik moderirati. Tijekom rasprave učenici će igrati različite uloge.

Svakoj skupini se podijele (ili ih članovi sami odaberu) kartice kojima im se dodijeli jedna od sljedećih uloga:

br. 1: ilustrator-komentator

br. 2: čitatelj

br. 3: osoba koja ima prigovor na angažiranu ilustraciju (npr. netko tko niječe klimatske promjene, bavi se intenzivnom poljoprivredom, naftaš, predstavnik autoindustrije i sl.)

Svaki učenik treba se zamisliti u dodijeljenoj ulozi, iznijeti svoj stav i osjećaje i pritom koristiti unaprijed pripremljenu tablicu sa svojim argumentima, referirajući se na ilustraciju (analiza/interpretacija). Učenici trebaju spoznati da o nekim temama ljudi imaju različita mišljenja.

DODATNE AKTIVNOSTI

Učenici mogu sami napraviti novinsku ilustraciju na temu održivoga razvoja (u goste im može doći profesionalni novinski ilustrator) u sklopu školskoga projekta na temu ilustracije kao sredstva za učenje o održivome razvoju.

Napisali Florence Dreux, učiteljica-knjžničarka i Valérie Pietras, učiteljica engleskoga

LAŽNE VIJESTI KAO SLOŽENI FENOMEN

Ovaj već izlizani pojam zapravo pokriva širok spektar stvarnih situacija. U ovome članku bavimo se općim pregledom različitih vrsta lažnih informacija koje kruže u javnosti, od obične satire do namjerne dezinformacije.

Izvori

- Checknews, internetska stranica koja nudi odgovore na vaša pitanja: <https://checknews.fr>
- Décodex, za provjeru pouzdanosti internetske stranice: www.lemonde.fr/verification
- Hoaxbuster, platforma za borbu protiv dezinformacija: www.hoaxbuster.com
- The Observers from France 24: <https://observers.france24.com/en/>

„To su lažne vijesti!“, „Pazite se lažnih vijesti“, „Moramo stati na kraj lažnim vijestima!“ Pojam se uglavnom odnosi na širenje dezinformacija koje preplavljaju društvene mreže i ulaze u javne rasprave, no često se i pogrešno upotrebljava. Ako pogledamo izjave američkoga predsjednika Donalda Trumpa, on taj pojam ponekad koristi za svaku kritiku koja je usmjerena prema njemu i stavljanjem takve etikete na neku tvrdnju prekida svaku raspravu o njoj. Mi ćemo ovdje pokušati razlučiti nekoliko različitih pojmove korištenjem odgovarajuće terminologije.

DEZINFORMACIJA

Svaka je informacija temeljena na nekoj činjenici - o tome što je netko rekao, o rezultatu nogometne utakmice, o temperaturi koja je jutros izmjerena u nekom mjestu. Posao svakog novinara je da temeljem činjenica i najbolje što može izvijesti o nekom događaju. Novinarstvo nikada nije potpuno neutralno; dvije različite osobe istu priču mogu ispričati s naglaskom na različite detalje ili iz nje mogu izvesti različite zaključke. No, to je nešto potpuno drukčije od velikog broja pojedinaca i internetskih stranica koji bez ustručavanja šire tvrdnje za koje znaju da su lažne. Na primjer, barataju brojevima koji su izmišljeni i pokazuju fotografije koje nisu autentične kako bi promicali vlastite političke stavove. Moglo bi se reći da je to kao da vam kuhar u restoranu u jelo stavi otrovne sastojke. Na primjer, nekoliko ne baš istinoljubivih internetskih stranica prenijelo je u rujnu 2017. da je zamjenik prefekta francuskoga dijela Saint Martina pobegao s otoka kada je uragan Irma stigao do Kariba.

MANIPULACIJA

Kada bi za svaku tvrdnju bilo lako odrediti je li istinita ili ne, bilo bi lako biti točno informiran. Na žalost, stvarnost nije tako jednostavna. Glasine često nastaju od mnogo malih istina, koje kad se objedine budu iskrivljene do mjere da postanu neistina, često s namjerom da se pošalje neka politička poruka. Primjer toga je slučaj koji se dogodio 1. listopada 2017., na dan održavanja referendumu

ma o neovisnosti Katalonije. Netko je tada u javnost pustio videozapis na kojemu policijac na ulici udara ljudi. Uz to je išao i tekst: „Španjolska policija napada Katalonce.“ Iako je videozapis bio autentičan, interpretiran je izvan stvarnoga konteksta. Naime, video je snimljen tijekom demonstracija u studenome 2012. i nije imao nikakve veze s kampanjom za neovisnost Katalonije. Tehnički gledano, u tom videozapisu nema ničeg lažnog, ali kada je proslijeđen bez informacije da se radi o događaju od prije pet godina, i još na dan kada je u Kataloniji bilo nasilja, može se reći da je imao namjeru obmanuti.

KLIKOLOVKE

Kao i u slučajevima manipulacije, internetske stranice kojima je cilj prikupiti što više klikova čitatelja krenu od nečeg istinitog, ali onda u tome bez ikakvog obzira prema istini i etici traže nešto čime će privući pozornost, čak i ako treba iskriviti činjenice. Njihov je cilj samo jedan: privući što više klikova/čitatelja. Računica je jednostavna: što više čitatelja, to više prihoda od oglasa. Stoga, sljedeći put kada nađete na internetsku stranicu koja vam nudi „čudesan lijek“ ili priču koja počinje s „nikada nećete pogoditi“, bolje je zaobiđite.

SATIRA

„Desigual lansira modnu liniju za ljudi“. „Nakon što je sat pomaknut unatrag, čovjek koji pati od nesanice ostao budan sat dulje“. Ovo su samo neki od primjera sa stranice legorafi.fr koji opomašaju stil naslova medijskih portala, a zapravo se radi o izmišljenim pričama koje vas trebaju nasmijati. Teoretski, oni ne mogu nikome naštetići jer mala je šansa da će neki čitatelj nasjetiti, osim ako nije baš pri punoj svijesti. Ipak, treba biti oprezan jer takvih je satiričko-parodijskih stranica na internetu sve više, a čak postoje i one koje vam omogućavaju da kreirate svoju vlastitu lažnu priču i zatim je dijelite po društvenim mrežama (u Francuskoj je to actualite.co).

Napisao Adrien Sénécat, novinar „Le Monde“

KAKO SE NOSITI S TEORIJAMA ZAVJERE U UČIONICI

Tragični teroristički napadi posljednjih godina pokazali su koliko su teorije zavjera ozbiljan problem. Otad raste zabrinutost zbog njihova postojanja, a to je problem i za škole.

Izvori

- Gérald Bronner, *La Démocratie des crédules*, Éditions PUF, 2013.
- Didier Desormeaux, Jérôme Grondeux, *Le Complotisme: décrypter et agir*, collection éclairer, Editions Canopé, 2017.
- Gérard de Vecchi, *Former l'esprit critique (Vol. 1: pour une pensée libre)*, ESF editeur, 2016.
- www.conspiracywatch.info
- <http://eduscol.education>

Taj fenomen usko je povezan s visokom razinom nepovjerenja prema službenim izvorima, bilo da se radi o političarima, državnim institucijama ili medijima. Konspirativnost u pogledu na svijet podrazumijeva da pojedinc u svemu vidi teoriju zavjere. Ona implicira sustavno nepovjerenje prema informacijama koje dolaze, na primjer, iz vodećih medija. Takvo nepovjerenje zapravo je simptom krize civilnoga društva. Kao što je napisao francuski sociolog Gérald Bronner, „Povjerenje je stoga nužno za svaki oblik društvenoga života... posebice u demokratskim društvima, koja počivaju na napretku znanja i podjeli intelektualnoga rada.“ (Bronner, 2013.)

IZBJEGNITE ZAMKU TRENUTAČNOG POBIJANJA

Kod prosječnog sumnjičavog tinejdžera teorija zavjere često je otporna na činjenice koje je pobijaju. U razgovoru s mladima, izravan napad na teoriju zavjere protuargumentima je uzaludan. Štoviše, na taj način nastavnik ili nastavnica se može dovesti u zamku, tako da na kraju mora dokazivati nešto što je istina. Učitelji imaju odgovornost dokazati kako zavjera ne postoji, ali pritom se njihovi argumenti mogu shvatiti kao dodatni pokušaji manipulacije. Teorija zavjere slična je hiperkritičkom pogledu na svijet jer osoba koja joj je podložna odbija sve protuargumente. Treba izbjegići ušutkavanje učenika i ne potrošiti previše vremena na razuvjeravanje. Također treba imati na umu da će neki učenici na taj način namjerno izazivati reakciju kako bi ometali sat.

PRIHVATITE KONTRADIKCIJU I INTELEKTUALNO SE OBORUŽAJTE

Cilj je ne dati se uvući u beskrajnu raspravu oko procijenjivanja istinitosti konspirativnih argumenata. Nema dobrog razloga da se iskrivljene istine, tzv. alternativne činjenice, ikada prihvate kao utemeljena i provjerena činjenica. No, treba prihvati kontradikciju i postaviti sljedeća pitanja: Kako nastaju teorije zavjere? Gdje im je izvor, odakle dolaze? Kako se šire? Zašto u njih vjerujemo? Zašto su štetne?

Pierre-André Taguieff décode la théorie du complot, razgovor s Christopheom Ono-Dit-Biotom, *Le Point*, 15. prosinca 2011. www.lepoint.fr/societe/taguieff-decode-la-theorie-du-complot-15-12-2011-1408474_23.php

Ovo je složena tema dubokih korijena koja je detaljno obrađena u stručnoj literaturi, posebno u području sociologije i povijesti. Dugačak popis bibliografije dostupan je na internetskoj stranici Conspiracy Watch. Referentni izvori dostupni su i u bazi podataka Eduscol te u Canopeu.

RAZVIJAJTE KRITIČKI UM

Razvijanje kritičkoga razmišljanja jedan je od glavnih ciljeva odgojno-obrazovnog sustava. „Danas više nego ikad prije trebamo građane koji znaju probrati informacije i prepoznati zamke koje im postavljaju varalice, kako bi donosili ispravne odluke koje će biti za opće dobro, ali i njihovo osobno.“ (Vecchi, 2016.) No, problem je u tome što ni kritički um nije imun na teorije zavjere. Potrebno je razoružati konspirativan način logičkog razmišljanja i govorenja. Učenicima treba usaditi naviku kritičkoga propitkivanja tako da im se osiguraju alati i sredstva potrebitni za samostalno donošenje zaključaka u današnjem informacijsko-komunikacijskome društvu. Medijsko i informacijsko obrazovanje daje nedvojben doprinos izgradnji kritičkoga uma.

OSIGURAJTE DUGOROČAN ODGOVOR

Svaki odgovor na teoriju zavjere tek je početak dugog puta koji predstoji u njenom suzbijanju. Računajte da će se djelovanje u tom smislu protegnuti na nekoliko godina.

Kao što to naglašavaju Jérôme Grondeux i Didier Desor-Meaux, „bavljenje teorijama zavjera neće nužno dobiti podršku svih vaših učenika, niti biti trajno i učinkovito cjeplivo protiv konspirativnosti.“ Takva nastojanja imat će smisla samo ako su dio ukupnog obrazovnog procesa, a to može potrajati.

Stoga medijsko opismenjavanje u školama pomaže da učenike naučimo kako na ispravan način koristiti informacije, a to je vještina koja će im kao građanima doživotno trebati.

Izvorno objavljeno u Pedagoškome vodiču 2018. („Réagir face au complotisme en classe““, str. 19)

Napisala Karen Prévost-Sorbe, akademска координаторка у CLEMI-ju

OTISAK I SJENA VAŠEG DIGITALNOG IDENTITETA

Digitalni identitet čine „digitalni otisci“, tragovi koje za sobom ostavlja korisnik interneta, bilo svjesno ili nesvjesno, aktivno ili pasivno, dok pretražuje, piše poruke, a najviše korištenjem društvenih mreža i putem povezanih uređaja.

Ishodi učenja

- Razumijevanje pojmove „digitalni identitet“ i „digitalni otisak“
- Upoznavanje s pojmovima privatnosti i javne domene

Izvori

- Michel Arnaud et Louise Merzeau, *Hermès - Traçabilité et réseaux*, CNRS, 2009.
- Dominique Cardon, *Le design de la visibilité*, FYP Éditions, 2009.
- Antonio Casili, *Être présent en ligne: culture et structure des réseaux sociaux d'Internet*, Idées Economiques et Sociales, 2012.

NASTAVNI PLAN

Digitalni život i privatni život

Potaknite u učionici raspravu o pojmovima privatnosti, javnog i profesionalnog života te o načinu na koji digitalni tragovi utječu na njihov međusobni odnos.

Objasnite da su u današnje vrijeme digitalnih i društvenih medija privatna, javna i profesionalna domena međusobno povezane, a za veze među njima zaslužni su tragovi koje ostavljamo na internetu.

Istraživanje pojma digitalnog otiska

Tragovi pretraživanja

Putem preglednika Firefox instalirajte ekstenziju Lightbeam, a zatim učenike zamolite da pretražuju različite stranice. Kada završe, pokrenite Lightbeam i pokažite im grafički prikaz interakcija među njihovim pretraživanjima.

Na slici će biti vidljivo da se interakcije dijele u dvije kategorije: stranice koje su posjetili učenici (prikazane krugovima) i stranice koje su se na njih posredno povezale putem kolacića (trokutaste ikonice). Objasnite im da su vidljivi tragovi pretraživanja koji su dvojaki: namjerni (stvarno posjećene stranice) i nenamjerni (priključene stranice).

Tragovi objava

Zamolite učenike da putem tražilice Webmii pretraže neku slavnu osobu. Kada se prikažu rezultati, prođite kroz različite profile koje je izbacila tražilica (Facebook, Twitter, itd.).

Neka učenici prepoznaju tri različite vrste tragova: one koji vode do profila (koji su nastali kada je profil kreiran), zatim tragove objava vlasnika profila (tekstualni i slikovni sadržaji i sl.) i tragove objava trećih strana (lajkovi, komentari, dijeljeni sadržaji, itd.). Objasnite im da postoje dvije vrste tragova: namjerni (kod kreiranja profila i stavljanja objava) i nenamjerni (objave trećih strana).

Tragovi do digitalno povezanih predmeta

Zamolite učenike da interaktivno simuliraju „jedan dan u životu podataka“.

Naglasite činjenicu da svakodnevno korištenje različitih digitalno povezanih uređaja i drugih predmeta (pametni telefoni, uređaji za plaćanje cestarine, kartice za javni prijevoz, pametni satovi i dr.) rezultira prikupljanjem različitih podataka (o lokaciji, našem organizmu, kretanju). Objasnite da se digitalno povezani uređaji mogu upotrijebiti za svakodnevno praćenje bilo koje osobe koja ih koristi.

Veze između digitalnog otiska i identiteta

Na Youtubeu pogledajte kratki video o vidotivom Daveu s engleskim titlovima.

Zamolite učenike da kreiraju profile sudionika kojima su „pročitane misli“ u videu. Neka grupiraju njihove digitalne tragove u tri skupine (privatni, javni, službeni). Pokrenite raspravu o tome kako drugi mogu iskoristiti naše digitalne tragove koje su prikupili. Objasnite im da se tragovi podataka koje netko ostavi za sobom mogu iskoristiti za kreiranje identičnog lažnog profila.

DODATNE AKTIVNOSTI

Zamolite učenike da naprave godišnjak, bilo pravi ili virtualni, u kojem će biti digitalni profil svakog učenika u razredu. Za profile treba koristiti namjerne i nenamjerne te aktivne i pasivne tragove.

Kroz ovu aktivnost, za koju je potreban više nego jedan sat, učenici imaju priliku primijeniti ono što su saznali o različitim domenama digitalnog života, vrstama tragova koje ostavljamo te o vezi između digitalnog otiska i digitalnog identiteta.

PRIČE KAO NOVO SREDSTVO INFORMIRANJA

Nakon što je Snapchat popularizirao format „priča“ (stories), to su preuzele mnoge druge platforme. Doživljaji nanizani u story ciljaju mlađe korisnike i namijenjeni su gledanju na zaslonu mobitela. U takvom formatu naglasak je na slikama i kratkim videozapisima te on mijenja naš odnos prema vijestima.

Ishodi učenja

- Razumijevanje utjecaja koji ovakav medijski format ima na proizvodnju informacija.
- Vještina čitanja i kreiranja storyja

Izvori

- Thomas Coëffé, 'Guide: débutter sur Snapchat', Le blog du Modérateur, rujan 2016. <https://www.blogdumoderateur.tcom/debuter-snapchat/>
- Xavier Eutrope, "La story, reine de l'info mobile", Ina Global, listopad 2018. <https://www.inaglobal.fr/numerique/article/la-story-reine-de-l-info-mobile-10279>
- CLEMI, 'Webinaire Snapchat' with Olivier Laffargue (Le Monde), lipanj 2018. <https://youtu.be/g9KN6UwPPEQ>

NASTAVNI PLAN

Usporedite kako se različiti mediji odnose prema informacijama.

Razgovarajte s učenicima o njihovom odnosu prema vijestima i o tome kako koriste društvene mreže. Popište različite izvore iz kojih crpe vijesti: tradicionalni mediji, zabavni kanali, novinari, umjetnici, „influenseri“, prijatelji, obitelj i ostali.

Usporedite kako je u različitim medijima i platformama (tisk, internet, društvene mreže - Instagram i Snapchat) istoga dana obrađena ista vijest. Neka učenici analiziraju načine na koje svaki od medija organizira vijest. Zatim neka ispune tablicu podacima o broju tema o kojima se izvještavalo, temi, formatu vijesti, iskazanom stavu te hijerarhiji informacija.

Analizirajte smještaj oglasa, jesu li lako prepoznatljivi? Na koga ti oglasi ciljaju? Koje proizvode oglašavaju? Iz iste skupine odaberite jednu temu koja se javlja u više objava i usporedite kako ju se tretira. Kako je vijest predstavljena? Sadrži li svaka vijest iste informacije? Je li naveden autor? Jesu li naslovi informativni ili senzacionalistički? Usporedite slike uz istu temu - ima li među njima razlike? Analizirajte odnos između teksta i slika; koja je funkcija potpisa uz slike? Gdje se nalaze ključne informacije? Možete li prepostaviti kojoj je publici namijenjen svaki tip medija?

Analizirajte i objavite story

Zajedno s učenicima proučite različite priče kojima se bavi tradicionalni tisk (Le Monde, L'Équipe, L'Express, The Guardian, itd.) i opišite ih. Analizirajte kako informacije teku unutar priče i kako se sadržaj prezentira; ima li hiperlinkova? Dodatnog teksta? Animiranih infografika? Videozapisa?

Prepoznajte elemente karakteristične za današnju internetsku kulturu (animirani gifovi, zvukovi, kulturološke referencije).

Proučite interakciju sa čitateljima koju omogućavaju novi formati (glasanje, komentari, pitanja i odgovori). Utječu li na naše osjećaje ili naš razum? Na koji način doprinose informiranju?

Pitajte učenike o prednostima i ograničenjima svakog formata temeljem njihovih zapažanja. Story se služi sažetim iznošenjem informacija na način koji je privlačan mlađoj publici. Ali ona također rezultira manje-više unificiranim sadržajem, ograničava korisnika na određenu aplikaciju te stvara konfuziju brisanjem graniča između informacije, zabave i marketinga. Story segmentira informaciju i onemogućuje dobivanje općeg pregleda vijesti u medijima.

Zamolite učenike da iz neke vijesti naprave story

Kada se podijele u skupine, ispišite informacije koje daju odgovor na pet osnovnih novinarskih pitanja i odaberite kut gledanja na priču. Isplanirajte tijek i izgled storyja. Hoće li sadržavati ilustrativne ili informativne sadržaje? Kako ih je najbolje organizirati? Kako će čitatelji dijeliti story? Koju vrstu interakcije želite potaknuti - kvizove, poveznice, nešto drugo? Kakvu glazbenu podlogu biste trebali odabrat? Osmislite odgovarajuće naslove, koji trebaju biti kratki i privlačiti pažnju. U slučaju Instagrama, može se razmislići o odgovarajućim ključnim riječima koje će popratiti objavu. Učenički radovi mogu se pohraniti u Snapchatu uz pomoć funkcije „Memories“ te u Instagramu uz pomoć „Your story“.

DODATNE AKTIVNOSTI

Zamolite učenike da prouče ekonomski modeli ovih platformi koristeći različitu dokumentaciju. Također mogu istražiti koji su uvjeti za pridruživanje, što potiče lajkove i dijeljenje sadržaja ili u koje svrhe se koriste osobni podaci korisnika.

CENZURA - ODREĐIVANJE GRANICA INTERNETA

Dok neki još ustraju na utopijskom poimanju slobodnog i otvorenog interneta, suočavaju se s neugodnom stvarnošću. Današnja svjetska mreža (WWW) je fragmentirana, ponajviše zahvaljujući visokoučinkovitoj tehnologiji filtriranja koja je sada dostupna. Najbolji primjer toga je Kina i njeni sustavi nadzora i cenzure interneta.

Ishodi učenja

- Razumijevanje uloge interneta u slobodi pristupa informacijama te slobodi izražavanja
- Spoznaja o vodećim tehnologijama za filtriranje i cenzuriranje svjetske mreže
- Svijest o ograničenjima i nejednakosti u pristupu informacijama u digitalno doba

Izvori

- Alviani, Cédric. *Le nouvel ordre mondial des médias selon la Chine*, Reporters Sans Frontières, 2019.
- Defranoux, Laurence. *Chine : la cybercensure s'infiltre dans tous les recoins du Net*. *Libération*, 24. srpnja 2017.
- Untersinger, Martin. *Trois fois moins de contenus terroristes en ligne repérés par la police française en 2018*. *Le Monde*, 27. svibnja 2019.

NASTAVNI PLAN

Različiti alati za slične namjene

Za početak, neka učenici sastave popis aplikacija koje imaju u mobitelu te internetskih stranica koje najčešće posjećuju. Usporedite taj popis s popisom najpopularnijih stranica u svijetu na Amazonovoј Alexi (alat za mjerenje posjećenosti).

Nakon Googlea i YouTubea, ali prije Facebooka, taj popis sadrži i četiri kineske stranice: Tmail, Baidu, Qq i Sohu. Odgovara li ovaj popis načinu na koji učenici koriste internet? Ako da, odakle su stranice koje im nisu poznate?

Neka na toj istoj stranici (Alexa) učenici usporede rangiranje u tri države: Francuskoj, njihovoj državi i Kini. Dok su u slučaju prve dvije države rezultati slični, kineske stranice su u njihovoj državi slabo posjećene ili potpuno nepoznate.

Neka učenici istraže kakve su usluge dostupne na kineskim stranicama i koji su njihovi domaći ekvivalenti. Osvijestite im činjenicu da način na koji oni koriste internet nije univerzalan te da svjetska mreža ima geografske odrednice. No, iako alati nisu univerzalni, svi imamo jednake potrebe i navike - tražimo informacije, povezujemo se na društvenim mrežama, tražimo zabavu, kupujemo preko interneta, itd. Zamolite učenike da razmisle o tim razlikama i sličnostima.

Primjer praćenja i cenzuriranja interneta

Za potrebe sljedeće aktivnosti, neka učenici posjete Greatfire, internetsku stranicu koja prati status onih stranica koje su pod cenzurom Kineskog Velikog vatrozida. Kojim stranicama kineski korisnici ne mogu pristupiti jer su blokirane? Što je navedeno kao razlog blokade?

Ova stranica pruža uvid u razmjere cenzure digitalnih sadržaja u Kini. Nekim stranicama koje mi svakodnevno koristimo, poput Wikipedije i Googlea, kineski korisnici nemaju pristup. Ali neki zahtjevi prolaze filtriranje i na kineskoj društvenoj platformi Weibo. Postoji li takvo filtriranje informacija i u vašoj zemlji? U kojoj mjeri? Za sve građane? Za neku školu? Tvrku? Neka učenici istraže zakonsku podlogu koja opravdava (ili ne) primjenu cenzure u demokratskim društvima.

Uloga tražilica u pristupu informacijama

Prije gledanja videa „Kina - zemlja cenzure“ (Hikari Productions, Arte), a nakon predstavljanja povijesti ove teme, zamolite učenike da istraže dobro poznati kontroverzni događaj - prosvjed na Trgu Triananmen 1989. godine.

Pretražite fotografije vezane uz taj događaj prvo na tražilici Baidu, a zatim na Googleu radi usporedbе rezultata. Primjetit ćete značajnu razliku: Baidu neće imati nikakve fotografije vezane uz događanje 1989. Ovisno o tome u kojem dijelu svijeta se nalaze, korisnici interneta nemaju jednak pristup rezultatima pretraživanja. Kakve posljedice za građane ima filtriranje informacija u smislu slobode izražavanja i slobode pristupa informacijama?

Nakon što su učenici pogledali film, zamolite ih da dodatno istraže temu i ukratko napišu kako funkcioniraju mehanizmi ograničavanja pristupa internetu koje koristi kineska vlast te neka objasne njene razloge za to.

Također se možete pozabaviti usporedbom izostanka informacija te velike količine zabiljavnih, ali beskorisnih sadržaja kojima je internet zatrpan: može li se povući paralela u informativnom univerzumu u kojemu koegzistiraju?

WIKIPEDIA, INTERNETSKI IZVOR ZA CIJELI SVIJET

Osnovana 2001., internetska enciklopedija Wikipedia dostupna je na 294 jezika.
Brojne su mogućnosti itraživanja sa srednjoškolcima kako Wikipedia funkcioniра,
a može biti vrijedan izvor i za satove stranih jezika.

Predmeti kao što su povijest, geografija, politika i gospodarstvo daje dobar okvir za aktivnosti u sklopu kojih se proučava internetska enciklopedija.

Ishodi učenja

- Razumijevanje informacije u njenom lingvističkom i kulturnom kontekstu
- Korištenje izvora na stranim jezicima

Izvori

- Wikipedijina statistika [online] Wikimedia.org, stranica osvježena 31. prosinca 2018.
- Edward Snowden [online]. Wikipedia, besplatna enciklopedija. Stranica posjećena 27. rujna 2019.
- Edward Snowden [online] Wikipedia. Stranica posjećena 27. rujna 2019.

1. Za više podataka o radu na člancima na Wikipediji, posjetite Évaluation/
Avancement».

2. Wiki Projects su stranice na Wikipediji gdje se koordiniraju tekstovi članova njene zajednice grupiranjem po temama. Na taj način se centraliziraju rad, izvori, rasprave i preporuke vezani uz jednu temu.

NASTAVNI PLAN

Usporedba različitih jezičnih verzija Wikipedia

Zamolite učenike na početku sata da potraže i zapišu načela kojima su se vodili osnivači Wikipedije (univerzalnost, otvoren pristup znanju, neutralnost u stavu). Usporedbom članaka npr. o Edwardu Snowdenu na njegovom materinskom i na engleskom jeziku učenici mogu primijetiti da se sve jezične verzije stranica ove enciklopedije vode istim osnivačkim načelima i uredničkim uputama, ali svaki članak ima svoju strukturu, zajednicu autora i zasebnu stranicu.

Međutim, članci na različitim jezicima međusobno se razlikuju dužinom i sadržajem. Na primjer, članak pisan na engleskome naglasak stavlja na otkazivanje putovnice Snowdenu te na raspravu o nacionalnoj sigurnosti i pravu na privatnost koja je u SAD-u potaknuta njegovim zviždačkim potezom. Članak na francuskome detaljnije se bavi time kako je Francuska odbila Snowdenov zahtjev za azil, dok je u engleskoj verziji ta činjenica jedva spomenuta. Struktura članaka se razlikuje ovisno o jeziku, kao i terminologija u informativnim okvirima. Unatoč velikom trudu autora da se poštuje načelo neutralnosti, nemoguće je potpuno isključiti neke sklonosti, koje su vidljive kroz uporabu kulturoloških, povjesnih ili geopolitičkih pojmovima ili kroz viziju svijeta artikuliranu jezikom članka.

U sljedećem koraku učenici neka prouče i usporede izvore koje citiraju članci, s obzirom na jezik, državu, vrstu (većinom se kod oba jezika radi o tisku) i neka se na to osvrnu u jednoj detaljnijoj analizi.

Popravljanje članaka kroz prijevod

Na početku svake nove faze u kreiranju članka na wikipediji šalje se obavijest (npr. prva verzija, u izradi i sl.)⁽¹⁾

S obzirom da izrada članaka na svim jezicima ne napreduje jednakim tempom, učitelji jezika mogu pozvati učenike da prevedu označeni članak s izvornoga jezika, kako bi proširili članak koji je tek u nastajanju ili koji bi se jezično mogao poboljšati na hrvatskome. Za ovo je potrebno pristupiti portalu Wikipedije zajednice. Ovdje članovi zajednice redovito nadopunjavaju popis članaka koje treba napisati ili poboljšati⁽²⁾. Francuski učitelji talijanskoga jezika će, na primjer, na francuskoj verziji stranice Project naći sljedeće: „Italija“ i popis svih članaka koji su u izradi. Talijanska verzija ovih članaka za koje je najveća vjerojatnost da će biti prošireni može se uzeti za vježbu prevođenja. Za dovršetak svojih prijevoda i prilagodbu hrvatskim govornicima koji koriste Wikipediju, učenici svoj članak mogu poboljšati tako da uključe odabrane informacije iz izvora na hrvatskome jeziku i dovrše bibliografiju članka.

DODATNE AKTIVNOSTI

Različiti stavovi i pogledi na svijet mogu se pojaviti i među govornicima istoga jezika. Zanimljiv primjer toga je živa rasprava koju su govornici francuskoga iz Francuske imali s govornicima francuskoga iz Quebeca na temu hokejaškoga paka, kojeg u Francuskoj zovu „palet“, a u Kanadi „rondelle“. Ove aktivnosti mogu se povezati i sa sudjelovanjem u projektu (na francuskome) „Wikiconcours lycéen“, pokrenutom na inicijativu CLEMI-ja i Wikimedia Francuske, a koji sudionike potiče da popravljaju članke u francuskoj verziji Wikipedije na temelju primarnih izvora informacija.

Napisala Perrine Le Dûs, učiteljica-knjžničarka

Ciljevi

OSPOSOBLJAVANJE učitelja i pomoć djeci za promišljeno i samostalno korištenje medijskih sadržaja

RAZVOJ alata i materijala za medijsko opismenjavanje

PODRŠKA medijskim projektima i produkciji u školama

RAZVIJANJE projekata koji povezuju medijske stručnjake i učitelje

Mreža lokalnih akademskih koordinatora

Kako bi osigurao provedbu programa medijskoga opismenjavanja diljem Francuske, CLEMI-jev nacionalni tim usko surađuje s jakom mrežom koordinatora. CLEMI se također oslanja na nekoliko timova edukatora koji rade na terenu.

Kontakt:

clemi.fr/contacts-academies

Le centre pour l'éducation
aux médias et à l'information

CLEMI

Francuski nacionalni centar za informacijsku i medijsku pismenost – CLEMI zadužen je unutar francuskoga obrazovnog sustava za medijsko i informacijsko opismenjavanje.

Osnovan je 1983. s misijom osposobljavanja učitelja za bolje razumijevanje medija te razvijanja građanskih kompetencija kod djece, tako što će im osigurati potrebne alate i poticati ih na kritičko razmišljanje o medijima i informacijama. Medijska pismenost ključna je za bolje razumijevanje svijeta. Djelovanje CLEMI-ja počiva na timu na državnoj razini, zatim na mreži lokalnih koordinatora, kao i na nekoliko medijskih partnera koji kreiraju projekte i aktivnosti za škole. Današnja djeca odrastaju u medijski zasićenom okruženju. Uloga CLEMI-ja je da poticanjem slobode govora i kritičkoga razmišljanja te pružanjem alata kojima će učenici moći pronaći i provjeriti informacije djeci usadi potrebno samopouzdanje da postanu mudriji i kompetentniji građani. To je veliki zadatak u samom srcu francuskoga obrazovnog sustava, ali i važno društveno pitanje.

PRATITE NOVOSTI IZ CLEMI-JA

clemi.fr

facebook.com/clemi.fr

CLEMI

@LeCLEMI - @LaSpme
@VeilleeduCLEMI
#ÉducMédiasInfo
#SPMM2020

www.clemi.fr/newsletter

CLEMI

391 BIS RUE DE VAUGIRARD 75015 PARIS

Tel. +33 (0) 1 53 68 71 00 - a.adriaens-allemand@clemi.fr